

d'Or, v. 11, O. C., 1345).

Retorcedor [Lacav.; Belv.; DAG.]; en els Pirineus centrals he vist usar encara el *řetorsedó* com una eina de filar (potser l'aspi, segons la nota de Tavascan, 1934; en tot cas la que feien servir després del fus, Arcavell, 1936). *Retorcedura* [Busa-N.; Belv.]; *retorcement*, *-ciment*; *retorçable*; *retorçadament*; amb l'ús abusiu de *torsimany*: *retorcimany*. *Retorçó* tarrag. (DAG. i DFa.); mentre que els val., amb el valor d'aquest usen *+retorcill* (Valor-Giner, 1950-55). *Retorcilló*. *Retorsió*; *retorsiu* [Lab.]. *Retorquir* la forma sàvia [Lacav.], s'ha usat poc sovint en català amb el valor de 'replicar girant contra el contradictor les raons de què ell s'ha servit' (fr. *rétorquer*). *Retort* [Lacav.; Belv.]; el *jonc de retort* és una de les menes que se'n fan a les maresmes del Llobregat (1932); Fontserè l'afegia al seu *DOrt.*; *retorta* [Belv.] «vas tancat i proveït d'un coll lateral de sortida, que serveix per a certes reaccions químiques que han de fer-se al foc», Fontserè (*CiFiNat.*, 125, i lèxic).

Del ll. *RETÖRTA* '(cosa) retorçada', amb evolució fonètica normal, ve el cat. *redorta* 'rotllana de vímets o altres tiges vegetals': «e fon cinta d'una *redorta* / de vímens mesclats ab fil d'aur», BMetge (c. 1380, *Fortuna e P.*, NCL. x, 69.13); es pot estendre a d'altres vencills que no arribin a fer baga ni rotllana: «bayart de vímens o *redortes* per aportar lo fem: sirpa stercoraria», «DE RAÏMS (i parres) --- les *redortes* que passen de un arbre en altre: rumpus, tradux», OPou (*TbPu.*, 83, 64).

La *redorta* o vencill que usen per lligar les feixines els enforadors del Flamicell (Violant, *Butll. C. E. C.* XLVII, 19); es pot estendre a les cordes d'espart etc.: amb diftong ja a Benasc: «*reduerta*: soga con que se ata la hierba para formar una carga y acomodarla sobre la caballería lo más cómodamente para su traslado al pajar: una *cargadura de reduertes*: un juego de sogas, las dos que hacen falta para formar un equipo completo de ligaduras», Ferraz (93). El masculí a la Vall de Boí: on, amb els arbeçons o gamons, feien uns *ředórtis* o cercols secs, que es consumien per al bestiar (Boí, 1970). Pall. «*redorta*: rama tierna que se utiliza para atar haces de leña» (CPol, V. *d'Aneu*, 25).

El mot sofreix diverses modificacions fonètiques de poc relleu. Per influència de la *i* de *vidalba*, mot d'estructura ben paral·lela designant la mata més usada per fer redortes, sobretot les ornamentals (i ajudant-hi potser la de *vimera/vimet*), pren forma *ridorta*, que sovint, si no sempre, ha rebut justament el nom de «*ridorta* f.: clématite, plante grimpante», Canigó (gloss. de Jampy, *Lliris, flors* ---, s. v.). D'aquí el nom de *Ridorta* que va donar la Víctor Català al poblet de la seva poètica creació (*Solitud*). I així ho deia Verdguer: «la creu --- feta de dos tronchs encreuats, y lligats ab una badia [veg. *vedilla*, VIT f.] de *ridorta*» (*Excurs. i Vi.*, 101.14).

Verament enlloc no abunda tant com en els versants canigonencs: damunt Vernet una ardida coma que puja serres amunt és el «Canal *Ridolter*» —? —Perquè s'hi fan moltes *ridóltas*; de nou, més cap a

l'E., el «Canal *Redolter* (*ředóltà*)» que desaigua cap al Mas d'en Meler, damunt Estoer (encara amb *c*, però m'expliquen que de la 'vidalba' ells en diuen *řidóltà*, 1960). Fontserè posà junts *ridolta* i *ridorta* en el seu *DOrt*. Hi pot haver repercussió de la *r*, i llavors davant les dues vibrants la inicial es dissimila: *didórtæ*, des del SO. d'Osona (Muntanyola, 1935) fins al NO.: «en aquests sots, amb verns i *didortres* s'hi fan unes merleres...» Alpsens (1954: llocs embardissats on s'amaguen les merles); àdhuc davant d'una sola *r*: *didórtæ*, mata enfiladissa, Garrotxa (Oix, Pera, 1984).

També té molta vida el mot en el S. del Princ., com a Alforja, on l'enyorat mestre Balcells duia M-Lübke i a mi pel mig de les *ředóltæ* entorn del seu mas (1922, 1927); gràcies a aquell vaig tenir des d'aleshores dos mestres. Del Llobregat cap al Sud, en efecte, el mot s'ha tornat sinònim de 'sarmen de vinya', ja anomenat *ředóltæ* a Sant Joan de Mediona, com ens digueren a Pau Vila i a mi, el 1933. En el Priorat els dos mots es reparteixen la preferència d'uns o altres pobles: *ředóltæ*, *-óltæ*, a Porrera, Poboleda i Cornudella, *lò sarmen*, *lus sarmens*, a Torroja i a Ulldemolins (1935-6). I com a bon penedescenc ja ho usava MilàF: «Qu'és aquesta veu tan prima? / —Un ocell. —Un bet—. Qui sap? / Alsan pàmpols y *redoltes* / y trovan un nen colgat», *Cas Veritable* (v. 47, O. Cat., 308); «va ficar-se --- a la vinya --- i n'eixí --- amb, un nou manyoc de *redoltes*. —Aquesta afició a la rampinya! —exclamà 'l notari ---. —Res d'això: és el temps d'aixarmentar», Noller (*Escanyapobres*, 19.4f.).

El principal agent d'aquest canvi de *-r-* en *-l-*, junt amb la dissim. és la contaminació del verb paral·lel *enrevoltar*, *voltar*, *revoltar*, de sentit semblant. De fet s'ha usat amb el significat d'aquest el verb derivat *(en)redoltar*: eiv. «*enrredultà*: rodear», Pérez Cabre: «Companys, estem perduts: / l'hostal està *redultat*, / *redultat* de gent armada / ---» diu el bandoler que vigila per la finestra, *Romillo*, 125.32, versió reco. a l'Espluga de Fra., que a tort MilàF volia esmenar en *revoltat*, per més que a la versió B (crec reco. a les Oluges), diu, amb text un poc diferent: «tota la casa 'ns voltaven». En la forma pura aquest verb ja l'usà BMetge: «los cabells --- *redortats* en lo cap ---» (*Somni*, NCL., 108.29). I Llull, una variant prefixada: «La serpent se *a(r)redortà* e estec *aredortada* en lo coll del bon home», *Li. de Sta. Maria*, 227.

A l'Alt Pall. esdevé el nom d'un pastís de forma arrodonada: «*redort*: torta muy delgada y redonda, con un agujero en el centro, que se deja endurecer», CPol (V. *d'Aneu*, 25). *Redórt* 'pastís típic de la festa Major, en forma de tortell» (Tavascan, Estaon i Esterri de Cardós, 1934). En el *DECH/DCEC*, *VILORTA* (mot de sentit semblant i d'origen diferent) es pot trobar encara alguna dada complementària sobre el mot català.

Turment [mj. S. XIII]: del ll. *TORMENTUM* id. (de *TORQ-MENTUM* pròpiament 'aparell o fet de *torquere*, distòrcer, retòrcer [els membres etc.]): «Verí, glay nì *turment* / no són tan temedor / con desordenament», G. de Cervera (*Prov.*, 40a); «En Lop de Conçut --- la